

1870/

DE
**HAEMORRHOEA PETE-
CHIALI.**

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA,

QUAM

AUCTORITATE AMPLISSIMI MEDICO-
RUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI,

UT GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE

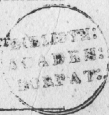
RITE ASSEQUATUR,

CONSCRIPSIT ET LOCO CONSUETO PALAM DEFENDET

AUCTOR

Milricus Adolphus Glacfer

CURONUS.



DORPATI LIVONORUM.

TYPIS J. C. SCHUENMANNI,
TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXVI.

IMPRIMATUR

haec dissertatio, ea tamen conditione, ut simulac typis
fuerit excussa, quinque ejus exempla collegio libris ex-
plorandis constituto tradantur.

Dorpati Liv. die 24. m. Aug. 1836.

Dr. P. U. WALTER,
Ord. Med. h. t. Decanus.

FRATRI DILECTISSIMO

Carolo Glaeser

VERBI DIVINI MINISTRO

*PROPTER PERMULTA IN SE COLLATA
BENEFICIA*

HASCE STUDIORUM PRIMITIAS

GRATO ANIMO OFFERT

AUCTOR.

D17815

Medici antiquiores hujus morbi indolem atque naturam false perspexerant eumque scorbuti quandam speciem esse putabant. Werlhof (1) primus fuit, qui sub nomine „morbi maculosi haemorrhagici“ eum certius meliusque describeret, at tempore demum recentissimo de hujus morbi natura certiores facti sumus. Ut vero de nomine ejus dicamus, variae huic inditae sunt appellationes: Duncan „petechianosin“ eum vocat, Sauvage „Stomacaces universalis“ nomine eum denotat. Bielt, Cazenave et Schedel (3), Willan (4) et Plumbe (5) purpurae speciem eum habent, eumque „purpuram haemorrhagicam“ appellantes describunt. Adair (6) et hunc secutus Batemann (7) „haemorrhocam petechialem“ eum vocant. Swediaur „peliosin“ eum appellat, Schoenlein (8) contra „peliosin Werlhofii;“ Rayer (9) vero „haemacelinosis“ nomen ei dedit.

Symptomatum recensio.

Prodromi interdum hunc morbum annuntiant, nempe languor, lassitudo post virum intentiones levissimas, et mens et corpus ad labores suscipiendos minus parata, appetitus deest, dolor in capite sentitur, dolores dorsum, regionem sacralem et lumbos permeant et peculiarius quidam sensus in praecordiis sentitur. Fit tamen, ut morbus sine ullis prodromis erumpat (10) inprimis in corporibus robustis, quae nullus morbus antea vexaverat. Morbi initium petechiarum apparitione annuntiatur, quae maculae sunt variae magnitudinis, lineae unius ad linearum trium extensionis, signis cruentis simillimae, quas pulicum morsus in cute procreare solent, ita tamen, ut in centro punctum fuscum non reperias, qui pulicis morsum indicat. Petechiae colore primum sunt fusco-purpureo, dein fusco-coeruleo, dein colorem fusco-flavum assumunt et denique paullatim evanescent, nullis squamis, vel alio quodam sui vestigio in cute relictis. Sub cute latent, neque eam superant, primum in extremitatibus inferioribus et iis locis animadvertuntur, qui vestibus tegi solent, paullatim ad truncum corporis et extremitates superiores procedunt, faciem tamen et manus non adoriuntur, vel minus frequentes has partes afficiunt, quamvis morbi hujus gravioris existent exempla, in quibus petechiae tunicam scleroticam affecerant. Similes maculae in parte interna labiorum, genarum, in lingua, gingiva, velo palatino et in faucibus

animadvertuntur. Forma plerumque sunt rotunda, quamquam pars externa interdum dentata et inaequalis est, digito pressae non evanescent, imo potius interdum augentur magnitudine; non semel prodeunt, sed postquam per tempus aliquod steterant, evanescent, novaeque in eorum locum surgunt. Aut solae sunt et singulae, aut densae in corporis partibus animadvertuntur, quin interdum in unum coire et adunari reperiuntur. Inter maculas hasce, quas modo descripsimus, majores reperiuntur formae variae, vel rotundae pollicis diametro gaudentes, vel longae et protractae, quae vibices dicuntur. Nulla symptomata, ex quibus cutis morbosum quandam statum inspicari possis, earum praecurrere solent apparitionem. Quae maculae saepe ex violenta cutis affectione oriuntur, quin pulsus arteriarum tetigisse interdum, ut provocarentur, sufficiebat (12). Cito post, aut una cum iis, aut, quod raro fit (13) jam ante petechiarum eruptionem sanguis sponte exit, quo morbus hinc inprimis ab aliis secernitur, et quidem plerumque ex naso et ore. Locos, ex quibus sanguis emititur, si diligentius perscrutari, maculas reperies fusco-nigras, quae excoriatae videntur, vel tectae cortice, quem sanguis coagulatus efficit, e quibus sanguis veluti ex spongia stillat, saepeque gingiva animadvertitur prorsus emollita. Sanguis vero interdum e ventriculo, pulmonibus, trachea, organis urinam ducentibus et parantibus prodit, vel cum alvo emititur, mulierum saepe ex vagina et utero profluit, et in gravidis abortum efficitur valet. Sanguinis emissi quantitas est varia,

interdum modo stillat, saepe tamen majori copia profluit, quin tam vehemens fit, ut vita extinguatur. Qui tamen casus rariores sunt, nam plerumque post tempus aliquod profluvium sanguinis sponte sedatur. Quae haemorrhoea post temporis quoddam spatium redire solet, saepe post causas, quae activitatem systematis vasorum augent, nempe post fervorem, nimium laborem, saepe si animus nimis afficitur, utpote ira, timore (14). Saepe vero sine ulla causa prodir, quidquod interdum typum observat periodicum (15). Sanguinis quoque qualitas diversissima est, saepe indole est corrupta, dissoluta, pici decoctae simillimus, vel liquori sordido, non coagulatur, saepe contra aquosus vel magis serosus est, interdum vero similis est sanguini, qui in morbis mere inflammatoriis ex venis efficitur, coagulatur, quin crustam prae se fert inflammatoriam. In gravioribus morbi gradibus ex cutis tegmentis desudat, epidermis interdum iis in locis, ubi tenerrima est, a sanguine affluente ad formam vesicae extollitur, quae saepe auditur et gravis haemorrhoeae causam praebet (16).

Valetudo, in universum si spectatur, hoc in morbo maxime differt, aegri interdum non nisi de languore quodam conqueruntur et negotiis suis assuetis incumbere possunt. Plerumque tamen molestiae animadvertuntur, aegri capitis dolorem, cibi appetitum deficientem conqueruntur, interdum tussis vehemens et alia symptomata catarrhalia animadvertuntur, vel gastrica morbum comitantur, regio epigastrica turgere incipit, aegri sapore ingrato, angore,

vomitu vexantur, vel in aliis morbi casibus regio hypochondriaca dextra turget, aegrotus de sensatione dolorosa conqueritur, si hepatis premitur, una quoque symptomata animadvertere licet ictérica. Haud minus raro symptomata animadverti possunt, quae splenitidem annuntiare videntur (17), nempe dolor, si regio hypochondriaca sinistra premitur, hujus regionis turgor et caet. Alvus modo deest, modo liquida et cruenta profluit, urinae secretio imminuita et in qualitate sua mutata, jumentosa, colore purpureo est et cito dissolvitur, gazum ammoniacum abunde procreans (18). Transpiratio cutis plerumque suppressa, cutis saepe, si manus admoves, frigida reperitur, pedes inprimis frigescere videntur, interdum tamen cutis secretio aucta est. Febris plerumque nulla animadvertitur, quam ob causam Richter hujus morbi indolem in febre deficiente (19) inveniri ratum. Pulsus artiarum lenior esse solet, quamvis id non semper animadvertatur, cum casus reperiantur febris conjuncti, quae variam indolem prae se fert, interdum quoque charactera exhibet omnino inflammatorium et ad verperum augetur acriorque fit, interdum indolem adynamiam assumit, quod ea ex causa facile hic fieri posse videri licet, quod causae satis multae occurrunt, quae vires exhauriant. At vero si morbus ab initio saepe sine ulla febre incipiat, tamen si morbus diuturnior est, et haemorrhagiae frequentes eum comitantur fieri non potest, quin febris exoriat, quae hecticam indolem exhibeat. — Aegri animus demissus plerumque et quasi sollicitudinibus vexatus.

Willan (19), qui hunc morbum exanthematibus et quidem purpurae adnumerat, quatuor hujus statuit species:

I. Purpuram simplicem, quae sola petechiarum, quas supra descripsimus, apparitione insignis est, nec ulla conditione aegra distinguitur, nisi lassitudine quadam.

Illam speciem morbus modo descriptus efficit, eumque Purpuram haemorrhagicam vocat.

Illam sumit Purpuram urticantem; epidermis hic tollitur, ita ut parvae elevationes purpureae, iis similes, quas in urticaria vides, exoriantur, hae paulatim surgunt, sed post diem unum aut dies plures decrescunt, colorem mutant, fiuntque fusco-rubrae et paulatim evanescent. In extremitatibus inferioribus inprimis animadvertuntur, et cum peticulis conjunctae sunt. Ceterum non majorem in cute parant molestiam, quam petechiae vulgares.

IVtam denique speciem eam contendit esse, quam Purp. contagiosam vocat, quod nomen iis petechiis dat, quae in febribus malignis et purpuris animadvertuntur.

Tres species priores minus inter sese differre sed potius varii ejusdem status morborum gradus esse videntur, species quarta vero eo differt, quod non necessario ad morbi indolem pertinet, sed potius febribus adynamicis maxime variis accedere potest, tunc autem signum est malae notae, cum tonum maxime demissum systematis vasorum et sanguinis dissolutionem indicet, quod ut species tres priores efficiantur, non semper requiritur.

Schönlein (20) duas haemorrhoeae petechialis varietates statuit, quarum prior a febre incipiat paululum frigoris exhibente, quod feror, rubor genarum circumscriptus, sitis et alia sequantur, quae ad vesperum exacerbetur et febris hecticae similis fiat. Varietatem alteram insignem esse contendit symptomatibus, quae splenitidem comitari soleant, utpote turgore regionis hypochondriacae sinistrae, dolore, qui in ea sentiatur, colore cutis quodam peculiari, delore capitis surdo, vertigine aliisque. Quae tamen divisio mendo laborare mihi videtur, eo quod non cuivis casui aptari possit; morbum enim, quem dicimus, saepe sine febre incipere videmus, vel si haec adest, saepe charactera habet synochae, minime autem semper febris hecticae, praeterea affectiones hepatis non minus saepe, quam affectiones lienis animadvertimus, vel in aliis casibus symptomata secretionum turbatarum organorum abdominalium.

Morbi duratio et exitus.

Morbus varie durat, saepe XIV. dierum spatio absolvitur, sed plerumque ad longiorem durationem inclinare reperitur, et per menses non solum, quin per annos integros protrahitur. Sanatione morbum terminante, petechiae paulatim resorbentur, novae non amplius produnt, haemorrhagiae rarius rariusque redeunt, earumque quantitas minuitur, reliquae molestiae evanescent et appetitus paulatim redit, diu tamen, ubi morbus gravior fuit, vires priores ut

prorsus redeant, expectari debet. At vero non semper morbum ad exitum felicem ducere contingit, cum saepe vel morte finiatur, vel in morbos secundarios exeat. Mors variis modis provocatur, nempe vel nimia sanguinis amissione, cuius rei exempla nonnulla Bateman affert (21). Symptomata gravissima tunc animadvertuntur, corpus totum nimio pallore afficitur, extremitates primum frigescent, tunc nasus, frons et paulatim reliquum corpus, quod sudore frigido obtegitur; pulsus arteriarum immittitur et lentius procedit, intermissis micat ictibus et denique prorsus non animadvertitur, respiratio laboriosa est, aeger angorem maximum conqueritur, acies oculorum quasi velo obtegitur, aures tinniunt, sensus deficiunt, vertigo et syncope animadvertuntur, quae cuncta mors, aegrum inter spasmos et convulsiones e vita tollens, insequitur, qui tamen miseri exitus rariores sunt. Vel sanguis tanta cum vi ex naso atque ore prorumpit, ut nimia respirationis interruptio exoritur, et sanguis per conatus aegri, ut spiritum ducat, in vias respiratorias perveniat, aegerque miserae suffocationis morti succumbat. Vel sanguis non libere e corpore emittitur, sed cursu infelici organa gravioris momenti interna petit, utpote cerebrum, pulmones et alia, vitamque apoplexia cruenta amittit aeger. In aliis casibus sanguinis emissio non tanta est, ut statim vitae periculum minuet, imo potius sanguinis detractiones singulae facile tolerari posse videntur, frequentiori vero reddito suo sanitatem prius et certius supprimunt, tonus vasorum magis magisque immittitur, incitabilitas systematis

vasorum magis magisque augetur, sanguinis nimio magis magisque vitatur et organismo nutriendo impar fit, functiones omnes vitiose procedunt, sanguis partes solidas non amplius alit, sed potius serum secernit aquosum, nutriendo impar, quam ob causam intumescitiae hydro-picae animadvertuntur, primum circa malleolos, quae paulatim altius procedunt, dein in cavitates corporis humani transeunt; paulo post febris hectica animadvertitur, atque sudores et diarrhoeae colliquativae, et aegrotus signa debilitatis maximae ostendens hydropi succumbit. Interdum tamen non omnis sanguis emittitur, sed pars quaedam in organis internis colligitur et nisi resorbetur, quasi corpus alienum vim suam exserit, inflammationes chronicae precreat ejusque exitus perniciosos, et saepe vitam finit aeger, phlhisios ostentans symptomata.

Cadaverum sectio.

Cadavera eorum, quos haemorrhoea petechialis consumsit, sanguine nimis vacua, telae omnes pallent, venae exsanguis, in membrana mucosa organorum fere omnium interiorum echymoses reperiuntur, iis similes, quae sub cute inveniuntur, quin sub membranis serosis, sub pleura, pericardio, peritoneo et arachnoidea (22) observatae sunt. Quod organa singula attinet, neque in his constantia eademve signa morbi observantur, multa eorum effectus potius sunt, quam causa morbi. Inveniuntur enim extravasata sanguinis inter tunicas cerebri, sanguinis

accumulationes in parenchymate pulmonum (23), in hepate, liene, renibus (24) et intra musculos. Saepe tamen status abnormes organorum internorum apparent scrutanti, quos morbi causam si dixeris non erraveris, de quibus infra plura fusius disputabo. His abnormitatibus eae adnumera, quae in liene animadvertuntur, Bateman ex. gr. narrat (25) se lienem reperisse, qui ad os ilei dependeret; in aliis casibus certa signa lienis inflammati animadvertabantur, quam rem symptomata quaedam jam vivo aegroti indicaverant (26). Morbosas mutationes similes hepar saepissime exhibet (27), ita ut inflammatione chronica affecta, ejus magnitudo sit aucta vel substantia indurata. In pulmonibus tubercula saepe, aut hepatitis, aut vomicae et abscessus, glandularum Vesalii depravatio, quae modo emollitae, modo auctae sunt et durae, reperiuntur (28). Interdum vitia organica cordis et vasorum magnorum et aneurysmata observantur (29). Cadavera facillime putrescere dicuntur.

Aetiologia.

Hujus morbi causa, quamvis multa et optima de eo existent scripta, nos adhuc latet. Id tamen ex descriptione morbi, quam supra exhibuimus, colligere licet, eum pathema esse systematis vasorum. Quam ob causam huic morbo majori cum jure locus assignandus erit inter haemorrhagias, quam inter morbos cutis, quod scriptores nonnulli voluerunt, nulla enim

symptomata invenies, e quibus eutem morbose affectam esse colligere posses. Eaque haec causa, cur nomen, quod Adair et Bateman ei dederunt, „haemorrhoeae petechialis“ ceteris praefendum videatur, cum symptomata maximi momenti cuncta in se contineat; additamentum enim petechialis certius quam verbum maculosus indolem harum macularum denotat, purpurae vero nomen a diversis auctoribus morborum formis diversissimis tribuitur. Ab aliis haemorrhagiis, exceptis scorbuticis, atque iis, quae in febribus putridis occurrunt, haemorrhoea petechialis ex mea quidem sententia genere suo non differt, sed eo tantum, quod sanguis majori cum extensione ex systemate vasorum capillarium prodeat, neque omnis sanguis libere emitatur, sed pars ejus quaedam in cute remaneat. Causa proxima in eo nititur, quod sanguis ex ultimis vasorum finibus, ubi magna impedimenta non obstant, ut inprimis iis in locis, qui epidermide tecti sunt tenui, libere erumpit. Ubi vero impedimentum hocce majus est, quam quod vinci possit, non solum in tela cellulosa sub cute, sed etiam in reti mucoso Malpighii colligitur, quod in priori casu petechias, in altero vesiculas sanguine repletas procreat.

Ea quaestio adhuc dijudicanda est, num sanguis, qui emititur, arteriarum sit vel venarum. Kreyzig (30) qui hujus morbi causam in systemate venoso, et quidem in pathemate venae portae inveniri ratur, hanc haemorrhagiam venosam esse putat, eam ob causam, quod symptomata cuncta, quae arteriarum pathema

comitari solent, desunt, imo potius permulta reperiuntur, quae affectionem systematis venarum indicent. Quae posterior causa, quamvis in omni casu negari non possit, tamen casus observantur, qui contra argumentum prius pugnant, in quibus origo sanguinis ex arteriis satis perspicue animadvertitur per symptomata inflammatoria, quae hoc in morbo saepius observantur, in hominibus, quorum systema venae portae stagnationem non patitur. Color fuscior sanguinis, coagulandi facultas imminuta, quae Kreysig praeterea, ut sententiam suam tueatur, affert, hac in re nil probant, quum non solum saepe propterea desint (31) et color fuscior atque coagulandi facultas imminuta sanguinis conditionem decompositam indicent, quam saepe hoc in morbo inveniri jam supra monstravimus. Quam ob causam verisimilius mihi videtur, fontem hujus haemorrhoeae fines ultimos arteriarum statuere, qui non amplius tunicis vasorum circumdantur propriis, sed spissiore et densiore tela cellulosa. Jam ratio circulationis sanguinis hoc confirmare videtur, quum non bene intelligatur, cur sanguis in venis, quamvis multis in casibus interceptus refluxus ad cor per venas causam efficiat haemorrhagiam, motum retrorsum assumat, cui sanguis ex arteriis affluens et valvulae in venis extremitatibus obstant. Accedit adhuc, quod in statu normali omnes fere secretiones ex systemate arteriarum prodant. Ruptura venarum, qua earum sanguis immediate emittatur, in rarioribus tantum casibus observatur, quum satis notum sit, venas multo magis extendi posse, quam arterias, cujus rei va-

rices documentum certissimum sunt. Atque haemorrhoea tum non parvulas istas petiulas, sed majora efficeret extravasata.

Majoris momenti atque difficilior dijudicatu illa est quaesio de causa, quae efficiat, ut sanguis prodeat. Ex iis, quae supra disputavimus, causam nullatenus in omnibus casibus eandem imo potius maxime variam esse, clarum est. Videmus enim hunc morbum saepe in statibus maxime variis exoriri, animadvertimus nempe in aliis casibus symptomata, quae vim systematis vasorum depressam, in aliis contra, quae illam auctam esse indicant. Non solum corpora tenera et debilia, homines, qui diaeta utantur tenui et quae non multum nutriat, eos, qui rebus ad victum maxime necessariis egeant, in domiciliis humidis et in carceribus et nosocomiis publicis male constitutis vivant, vel in aere multorum hominum confluxu maxime depravato, sed etiam homines robustos affici videmus, qui cibum sumant fortem, bene nutriendem et systema vasorum excitantem atque prosperrima gaudeant vitae conditione. Quapropter maxime miror, omnes scriptores antiquiores, quidquid nonnullos recentiorum indolem morbi in debilitate quaerere, quamvis tot morborum relationes et usus remediorum antiphlogisticorum et evacuantium hoc in morbo tam saepe necessarius contrarium docet. Itaque etiam Hufeland (32) maxime errat, qui debilitatem systematis vasorum semper ejus esse causam statuit. Richter (33) contra debilitatem peculiarem et mutationem organicam cutis statuit, qua sanguis

in ea morbose mutetur. Sed relationes morborum a medicis celeberrimis nobis factae causam nobis non praebent, ejusmodi debilitatem cutis semper statuendi, neque hac, etsi eam concesseris, sanguinis effluxus ex vasis explicatur. Non minus errare videtur Acrel (34), qui morbi indolem in debilitate arteriarum minimarum ponit, ita ut sanguinem in venas mittere non possint, qua in re errat sumens, sanguinem in venas mihi vi systematis vasorum capillarum. Vogel (35) atoniam cutis causam esse putat, quae cum sanguinem quadam decompositione conjuncta, tamen alia sit, ac ea, quae in febribus putridis et in scorbuto animadvertatur. Quamquam vero saepius ita se habeat, ut conditio sanguinis decomposita occurrat, tamen ob causas supradictas ejus sententiam rectam non praedicaverim, neque ex ea explicatur, quomodo sanguis hominum, qui optima antea gravissimi erant valetudine, repente hanc perversam indolem assumerit. Nec minus errare videtur Haase (36) qui statum paralyticum finem vasorum statuit, inde a quibus paralysis altius ad medium systema vasorum procedat. Conbruch (37) hunc morbum modificationem scorbuti putat, qui tamen maxime ab eo differt, quod dein monstrabo. Et Struve (38), quo teste hicce morbus homines in primis potui deditos afficit, non videtur a sententia alienus esse, ipsum atque scorbutum non nisi modificationem esse ejusdem morbi, nam „dafs“, inquit, „die „Werthofsche Krankheit und der Scorbut sehr „nahe verwandte Krankheitszustände sind, möch-

„wie wohl keinem Zweifel unterliegen, ich wenigstens halte sie bis jetzt nur für Varietäten „eines Uebels, wovon die eine, der Scorbut, „mehr dem Seemann und der Seeküste, die andere aber, durch anhaltendere und weniger „bekannte Schädlichkeiten erzeugt, mehr dem „festen Lände angehört.“ Atamen alio loco contendit, haemorrhoeam petechialem eo praecipue a scorbuto dignosci, quod conjuncta sit cum stagnatione sanguinis in venis abdominis, eoque, quod hepar non apte ad leges organiismi fungatur.

Sundelin (39) quoque causam in relaxatione vasorum capillarum quaerit, quae vel ab atonia primaria et relaxatione vasorum ipsorum, vel a perversa missione sanguinis pendeat, quae posterior qualitate sanguinis partim magis venosa, partim septica procreetur. Optime Pet. Frank (40) igitur judicat, si „Nec opus est,“ inquit, „ad putridam sanguinis dissolutionem in „his (petechiis) explicandis recurrere, quae vel „solo interdum emetico, aut purgante alvum „remedio dissipantur in horas aut in multis si „ne febris aut morbi vestigio in cute prorsum „punt. Frequenter satis in morbis inflammatoriis petechias ac emissum compactum ac denso „corio obiectum conspeximus sanguinem.“ Duncan quintuplicem hujus morbi causam statuit, primam sanguinis tenuitatem auctam, secundam dilatationem stomati arteriarum, tertiam nimiam teneritatem vasorum parvorum, quae ea sanguini affluenti resistere imparia faciat, quar-

iam affluxum sanguinis iam adauctum, ut vasa optime constituta sanguini resistere nequeant, quintam circulationem impeditam, qua fit, ut vasa rumpantur.

Si vero relationes morborum, quas medici celeberrimi nobis reliquerunt, et morbi symptomata intuemur, et quae cadaverum sectiones diligentissimae nos docent, reputamus, mihi non absolum videtur in curatione morbi duplicem ejus statuere naturam, ita ut haemorrhoeam statuamus vel idiopathicam, vel symptomaticam. Multis enim in casibus in organis remotis nil invenimus, quod nexum causalem cum morbo nostro indicet, sed symptomata, quae pathema systematis vasorum indicant, ita ut hoc in casu pathema idiopathicum systematis vasorum, et quod inde sequitur, haemorrhoeam petechialem idiopathicam statuere debeamus. In aliis casibus contra eorum organorum depravationes inveniuntur, quae magni momenti sunt non solum in circuitum sanguinis, sed etiam in ejus missionem, ut in corde, in pulmonibus, hepate, liene, aliisque, et quidem tam saepe eas reperimus, ut dubitare nequeamus, quin causam morbi efficiant. Morbum porro exoriri videmus post excretiones suetas, si opprimuntur, post exanthemata vel ulcera suppressa, ubi functiones gastricae turbatae sunt, apud homines, qui haemorrhoidibus laborabant, in mulieribus, quarum menstrua legitime non procedunt, in utero gestantibus et puerperis, vel, ut breve dicam, in iis tantum

casibus, in quibus circuitus atque missio sanguinis mutatur, et systema vasorum secundarie affectum est, quos casus lubentissime haemorrhoeae petechialis symptomaticae nomine denotarem.

Quod primum pathemata idiopathica systematis vasorum atinent, causa esse potest ejus energia adaucta, quem casum haemorrhoeam petechialem acutam vel inflammatoriam vocare possumus. Ejusmodi haemorrhoeam petechialem statuere nos jubet repentina apparitio morbi apud viros robustos, in aetatis flore, qui aliis morbis antea non laborabant, et qui eam degunt vitam, quae ortui aliorum morborum inflammatoriorum favet. Symptomata hoc in casu animadvertemus, quae cuncta vim systematis vasorum auctam indicant, nempe pulsum arteriarum inveniemus fortem et pleum, quin acceleratum, calorem, sitim, morbus a synocha facile incipit, sanguis in majore quantitate erumpit, coagulabitur, quin crustam inflammatoriam monstrabit, color laetior in petechiis animadvertetur; longiore tamen morbi duratione tonus vasorum minuetur et haemorrhagia ab initio activa indolem assumet passivam. Haemorrh. petech. inflammatoria explicari potest, ita ut non in quovis casu ad veram rupturam vasorum parvorum, quae sanguini affluenti resistere non possit, confugiamus, sed potius ex mutata indole vitali systematis vasorum (42), quod nunc sanguinem emittat, cum contra in statu normali materias secernat, quae sustenta-

tionis organismi inserviunt. Et in aliis quoque morbis inflammatoriis satis saepe extravasata cruenta reperimus.

Pathema vasorum porro niti potest erethismo, et character hicce vel ex statu inflammatorio praecedente, vel ab initio animadvertitur. Qui erethismus duplex esse potest, vel procreatur causis, quae in systema nervorum vitae animalis vim suam exserunt, quarumque effectus consensualiter vasorum nervos afficiunt, vel pendet ab aucta receptivitate nervorum vegetationi vasorum inservientium, et demissa energia fibrarum vasorum irritabilium ipsarum. Priorem casum erethismum sensibilem dico, qui inprimis post animi motus animadvertitur et agnoscitur sanguinis effluxu magis periodico, articularum pulsu inaequali, symptomatibus spasmodicis. In casu altero, quem erethismum irritabilem dico, haemorrhoea magis perdurat, arteriae in motu citiori constantius perseverant, quamvis molliter et parvis ictibus pulsant. Sanguis ex vasis duplici prodiit via, primum, quia vi reagendi systematis vasorum depressa, sanguis tantum in receptivitate auctam majus irritamentum efficit, quam in statu normali; porro mutata systematis vasorum vitalitate, qua fit, ut mutantur secretiones, quae hic nimis cito, nec satis praeparatae secernuntur.

Tertium denique pathema systematis vasorum in paralyysi niti potest, quae iidem ut erethismus duplicis est naturae, et partim a vi

systematis nervorum in systema vasorum fere extincta, partim a relaxatione fibrarum vasorum ipsarum pendere potest. In casu priori pulsus debilem, parvum, interruptum et omnino irregulare, frigus extremitatum et inclinationem ad syncopen animadvertimus. In casu altero pulsus minus fortis et indoles magis dissoluta sanguinis observatur. Sanguis ex finibus vasorum relaxatis procedit.

Transendum jam nobis est ad haemorrhoeam petechialem symptomaticam, quae in universum saepius fortasse occurrit, quam idiopathica; et hic distinguendum est inter haemorrhoeam petechialem, quae a vitis aut organicis, aut dynamicis pendet organorum aut systematum aliorum. Quae vitia quadruplicem morbum procreare queunt ratione: primum sanguinis affluxu per arterias aucto, dein sanguinis refluxu intercepto ad cor per venas, postremo nimia vasorum repletionem, cum materiae, quae secerni debuissent, retineantur, ac denique sanguinis mistione depravata, cum organa primarie affecta sint, quae assimilationi et sanguificationi praesint, vel saltem magnam in eam exserant vim.

Ex aliorum organorum vitis primum illa memoranda sunt, quae hepatis afficiunt, quippe quae saepissimae morbi causae sint. Ut vero haemorrhoeam petechialem explicemus, quae pendeat ab affectionibus hepatis, ante oculos ponamus necesse est structuram anatomicam nec

non momentum physiologicum hepatis. Vasa venosa cuncta, quae sanguinem a ventriculo, tractu intestinali et liene ad cor reducunt, in unum conjunguntur truncum, nempe venam portae, quae iterum in ramos tenuissimos partitur in hepate ipso, dein sanguinem suum in venam hepaticam emittit, unde denique per venam cavam inferiorem sursum in ventriculorum dextrum reduciuntur. Ut de natura physiologica hepatis dicamus, bili discernendae inservit, qua functione, cum materias e sanguine amoreat et secernat, quae organismi functionibus non amplius inserviunt, et sanguinem a carbone liberet, tamen etsi ad id non respicias, quod digestionis maxime inserviat, hepar organon esse dico, quod corpori a superfluo liberando inserviat. Ex quo facile patet, quanti momenti hepar non solum in sanguinis circulationem, sed etiam in ejus normalem missionem sit, quapropter fieri non potest, quin, ubi hepar inflammatum sit, vel induratum, vel ad nimiam evahatur magnitudinem, circuitus sanguinis maxime turbetur. Sanguinis venosi enim non solum refluxus per hepar ipsum, sed etiam in vena cava inferiori compressa intercipitur. Hepar dein si crescit cum diaphragma sursum tollat, pulmonum extensionem liberam impedit, ita ut si arteriae eandem semper quantitatem ducunt, sanguis facile limites suos relinquere possit. Ex eadem causa in hepatitis haemorrhoeae ex nare dextro procedentes videmus. Praeterea in his hepatitis affectionibus gravis ejus functionis interruptio hic examinanda est, qua

in universum materiae excretioni destinatae retinentur et tractui intestinali secretum, quod ad digestionem et quod inde sequitur ad sanguinem recte constitutum maxime est necessarium, vel prorsus auferitur, vel saltem in pejus mutatur.

Aliud organon, quod in haemorrhoeam petechialem procreandam magnum exerit momentum, lien est, quam rem non solum symptomata splenitidis (44), quae in vivo aegrotis saepe animadvertuntur, sed cadaverum sectiones quoque demonstrant (45). Lien ex organis est, quae sanguine maxime repleta sunt, qui si sanguinis arteriarum influxui in lienem quid obstat, majori cum vi ad alia sese convertat necesse est organa, et facile, si vasa affluxui aucto resistere nequeunt, ex iis prorumpere potest. Praeterea hic, ut in hepatitis nimia magnitudine, pulmo sinister comprimitur et circulatio nec non oxydatio atque decarbonisatio sanguinis intercipiuntur. Lienis functio impedita denique hic omittenda non est, sed quum certi quid de lienis functione hucusque compertum non habeamus, de turbata quoque nil certi contendere possumus. Sin autem recte se habet, quod maxima physiologorum pars contendit, lienem bili praeparandae potius inservire (46) quod arctior vasorum cum hepate conjunctio, magna sanguinis copia, quae nequaquam solo lieni alendo destinata esse potest, mutata sanguinis in liene conditio, et bilis perspicue mutata in lienis morbis demonstrant, facile explicatur, quomodo lienis affectiones in haemorrhoeam petechialem giendum vim exerere queant.

Similiter ac hepatis lienisque conditio morbosa vitia organica pulmonum, quae efficiunt, ut minus bene functionibus suis praesint, haemorrhoeae petechiales procreandae favere videntur, cum pulmones prae ceteris organis, ut normalis sanguinis status procreetur, efficiant. Sed non solum impedita oxydatio et decarbonisatio sanguinis hic respicienda, sed quoque sanguinis in pulmonibus circuitus horum conditione impervia impeditur, quae accumulationes et extravasata sanguinis in aliis partibus procreare valet. Quam sententiam observatio tuetur a Rayero facta, in qua aeger succubuit et cadaveris sectio partim hepatisationem, partim vomicas in pulmonibus ostendebat (47).

Haemorrhoea petechialis saepe a morbosa cordis conditione pendere videtur, cujus causa hypertrophia cordis et imprimis atrii sinistri esse potest, ubi leves jam labores suscepti cor ad nimiam excitant activitatem, ita ut sanguis cum vi per arterias agatur, cui vasa resistere nequeant. In aliis casibus vitia valvularum et ostiorum et quae inde oritur circulatio turbata morbi causam efficere possunt. — In aegro quodam, Batemano commisso, morbus ex glandulae thymi affectione ortum cepisse videbatur (48).

Symptomatice haemorrhoea petechialis deinde interdum apparet in graviditate et post menstruata turbata, imprimis suppressa (49). Nexum hujus rei causalem facile intelligemus, si structuram et quem ad finem vivat mulier

reputamus. Organismus muliebris a virili reproductione praedominante et sanguinis copia hanc ob causam aucta differt, quae non solum ad conservandam feminam ipsam, sed quoque ad novum excolendum hominem destinata est. Qui finis posterior si non attingitur, major illa sanguinis copia menstruatione regulariter redeunte minuitur; si vero gravis fit mulier, magnae in ea provocantur mutationes; omnes secretiones et excretiones imminuuntur, menstrua, quae sanguinem redundantem amovebant, non redeunt, quia hic ad foetum excolendum requiritur, initio vero graviditatis non omnis sanguis superfluis huic rei impenditur, unde major exoritur copia sanguinis. Non vero solam sanguinis quantitatem auctam, quae graviditate procedente diminuitur, sed etiam sanguinis mutationem respiciamus necesse est constitutionem, quae prope accedens constitutioni sanguinis in morbis inflammatoriis obviae principio plastico abundat; quod satis superque elucet et crusta inflammatoria, quae gravidarum sanguinem et venis emissum tegit et denuo inuit, mulierem ad excolendum foetum natam esse. Deinde utriusque magnitudine aucta circulatio in abdomine et, diaphragmate sursum lato, in cavo thoracis impeditur. Quapropter in graviditate causas satis multas reperimus, quae, ubi systema vasorum aliquantum excitatum sit vel debilitatum, morbum provocare valent. Ex iis, quae modo monuimus, re ipsa intelligitur, quatenus menstruum suppressio causa fieri possit haemorrhoeae petechialis. Idem quoque de fluxu haemor-

rheoidali suppresso valet. sanguinis fluxu critico, quo natura plethoram abdominalem pro tempore tollere solet.

Haemorrhagia petechialis denique symptomatice procreari potest morbis omnium eorum organorum, quae ad assimilationem et sanguificationem una agunt, quo numeres velim vitia organica atque dynamica ventriculi, tractus intestinorum, vasorum lymphaticorum, secreciones turbatas gastricas etc., nam uti earum suppressione systema vasorum materiis nimis repletur, quae secerni debuissent et inde circulatio impeditur, eadem ratione organorum gastricorum functio vitiosa sanguinis mitioni nocere debet. Quapropter saepissime animadvertere licet, symptomata huncce morbum praecedere atque prosequi, quae functiones gastricas turbatas indicant (50).

Denique quaestio dijudicanda videtur, num haemorrhoeae petechiali vis adscribi possit critica. Quod Wichmann (51) prorsus negat, eique assentendum esse censeo, si hunc morbum ea notione, qua medici antiquiores, sumimus, eumque non nisi debilitate procreari remur, cum illa sanguinis amissione necessario augeri debeat. Quod si vero ejus notionem latius patere statimus, uti fas esse puto, non possumus, quin morbo huicce in casibus singulis vim criticam tribuamus, cum naturae vis medicatrix eo sanguinis adauctiones in partibus singulis et nimiam tollere studeat systematis va-

sorum repletionem. Atamen negari nequit, haemorrhoeam dein vim criticam amittere posse, si diuturnior vel nimis vehemens sit.

Ad hunc morbum praedispositionem inprimis in hominibus invenimus, quorum systema vasorum facile irritatur, fibra laxa et debilis, cutis tenera est, quorum habitus illi similis, quem in phthisi florida animadvertimus, in hominibus cachecticis, qui malo fruuntur victu; quamvis viri robusti et plethorici interdum ad hunc morbum inclinent. Mulieres praecipue et juniores brevi ante et post pubertatem aggredditur, quamquam Struve (52) eum maxime apud veteres se observasse referat. Quod causas occasionales attinet, earum magna et varia copia ex iis, quae de morbi natura attulimus, re ipsa intelligitur: morbus tamen saepius in hominibus animadvertitur, qui civium ordinibus inferioribus adnumerantur et pauperes atque egeni vivunt. Causis occasionalibus adnumera, si quis domicilia habuerit in cavis subterraneis, humidis, in regionibus humilibus, quarum aer vapore vegetabilium et animalium putridorum corruptus est, aërem humidum unaque calidum, dietam non bene observatam, cibum difficilem digestu, aquosum, non multum nutrientem, aquae ad bibendum aptae defectum, nimium spirituosorum usum. His accedunt nimius aut nimis longe continuatus usus medicaminum eorum, quae sanguificationem ejusque mitionem corrumpunt, quibus Mercurii praeparata inprimis adnumeranda sunt. Sundelin

(53) morbum exortum esse testatur post aquae laurocerasi nimiumque saponis usum. Sed conditionibus quoque prorsus contrariis excolitur morbus, ut in hominibus, qui diæta nimis irritanti utuntur atque nutriti, exoritur dein post refrigerationes, animi affectiones, post suppressionem menstruum et hæmorrhoidum aliarumque secretionum tum normalium, tum abnormium, uti ex. gr. post ulcera incante sanata et exanthemata (54), apud homines, qui vitam sedentariam agunt et tamen cibos magis alentes sumunt, post labores difficiliore. Interdum exoritur post morbos acutos vel chronicos, qui organismum magnopere debiliaverant.

Morbus maxima medicorum parte testante non nisi sporadice apparet, quamquam Schoenlein (54) eum interdum epidemicum esse putet, imprimis vere ineunte et sub autumni fine aëre humido et frigido. Endemicus esse videtur in regionibus nonnullis, quarum situs et coelum huic morbo procreando favet. Contagio quodam non propagatur. Morbus non semper simplex, sed saepius cum morbis diversissimis complicatus est. Casus tamen, in quibus eum cum exanthematibus acutis observatum fuisse narant, saepe fortasse non nisi modificationem putridam horum exanthematum fuisse putat.

Quomodo hæmorrh. petech. ab aliis morbis similibus differat.

Quamvis signa satis denotantia hæmorrhagiam petechialem distinguant, alii tamen morbi reperiuntur, qui ei plus minusve similes videntur. Inter quos primum exanthemata quaedam nominanda sunt acuta. Morbus quidem exultus hæmorrhagiis eum comitantibus et febre pferumque deficienti satis distincte ab aliis æcernitur, sed tamen hæmorrhoea symptoma est, quod non semper ab initio apparet, neque febris semper deest.

Peticulae, quas morbus secum fert, facillime cum roseola confundi possent, simili quidem ratione atque maculae, quae in typho contagioso apparent, a nonnullis petechiae false habitae sunt. Quae tamen a roseolis signis certissimis distant hisce: Roseolae colore sunt rosaceo, peticulae vero purpureo, livido, et cum vibicibus mistae, roseolae, ubi digito premuntur, disparent, quod in petechiis contra se habet, quae interdum augentur hoc contactu, roseolas plerumque febris et sensationes ingratae in cute praecedunt, quod in peticulis non animadvertis, roseolae plerumque epidemicam, hæmorrhoea petechialis contra sporadicam prae se fert indolem.

Morbilli a petechiis eo praesertim discernuntur, quod febris et symptomata catarrhalia.

eos praecedunt et comitantur, quod exanthema e maculis constat exiguis rosaceis, quae paululum supra cutem assurgunt et in facie primum conspiciuntur, quod autem in petiulis contra se habet, cum facies ab iis immunis servari solet. Praeterea morbilli morbus sunt epidemicus, haemorrhoea petechialis autem plerumque sporadica invenitur.

Scarlatinam dein haud facile cum haemorrhoea petechiali confunderes, cum febris acris praecedens, cutis molestiae, calor cutis, angina et signa, quae jam ut roseolae a petiulis discernerentur, attulimus, eam facile distinguant. Praeterea in scarlatina ab initio tantum observantur maculae, quae mox confluant atque ruborem per omne fere corpus effusum efficiunt. Facilius modificationem putridam scarlatinae complicationem esse haemorrhoeae petechialis cum scarlatina crederes, nisi hic major virium defectus et decompositio succorum apparerent, quae non uti in morbo maculoso haemorrhagico in solo systemate vasorum animadvertuntur; praeterea scarlatinae hanc modificationem, quae affectionem systematis nervorum indicant, comitantur symptomata.

Saepe haemorrhoea petechialis confundi posset cum modificatione putrida variolarum, cum haec etiam parvis incipiat maculis purpureis aut lividis, inter quas saepissime primo initio petechiae verae conspiciuntur, tamen dignoscere poteris haemorrhoeam petechialem a vari-

olis putridis, si diligentius rem perscrutaris, signis hisce: Variolae morbus sunt semper epidemicus, quem prodromi certissimi praecedunt, sicut laboris fastidium, dolores praesertim dorsum, regionem axillarem, et praecordia permeantes, vomitus, cephalalgia, febris sub vespere exacerbans; — exanthema primum in facie conspicitur et jam primo initio tactu nodulos deprehendere possumus exiguos, ex quibus postea pustulae exoriuntur.

Exanthema typhum contagiosum prosequens roseolis adnumerandum et praeter symptomata praecedentia, febrem, capitis dolorem et cet. iudicii jam in roseolis expositis distinguitur.

Difficillime vero haemorrhoeam petechialem a scorbuto distingueres, cum illa ex iisdem saepe causis exoriri videatur, quae scorbutum procreari valent. Observatione vero diligentiori instituta videbimus, scorbutum pathema esse aliis in corpore insitum, vires et succos hoc in morbo magis debilitatos et corruptos esse. Scorbutus nunquam solum systema vasorum aggreditur, sed partes quoque solidas cito depravationis organicae participes facit, gingiva emollitur, facillime sanguinem emittit, dentes vacillant et amittuntur, odor intolerabilis ex ore exhalatur, peticulae mistae sunt cum suggestionibus multo majoribus, fuscioribus, colorisque maxime varii et incerti, quae saepe in gangraenam transeunt, et ulcera maligna pro-

creant, quae spongiosa sunt atque colore purpureo, circulo livido circumdata, quaeque saniem ex sero et sanguine mistam, pessimeque redolentem produnt et facillimè sanguinem emittunt. Sudores copiosi maleque oleues et diarrhoeae plerumque sanguine mistae animadvertuntur, ulcera vetera jam diu cicatrisata denovo prorumpunt, intumescantiae durae et rigiditas articulorum observatur, imprimis articuli genu, quae eadem in ulcera mutantur maligna et denique articulum prorsus destrunt. Ossa tam fragilia sunt, ut interdum sola jam musculorum contractione frangantur. Una cum peti- culis interdum exanthema peculiare exoritur, acnae rosaceae simile (56) inprimis in extremitatibus inferioribus et facie, quod ex elevationibus constat parvis et asperis, quarum apices saniem male olentem emittunt; aëgrique pectoris angore vexantur. Scorbutus inprimis in oris terrarum septentrionalium exoritur, in navibus, quae in longis peregrinationibus cibo recenti et aqua pura egent. Haemorrhoea petechialis denique a scorbuto eo differt, quod saepe ex causis iis contrariis, quae scorbuto favent, exoritur.

A febris petechiali, quam Reuss (57) et Wedemeyer (58) optime nobis describunt, quae certis temporibus epidemica est, multosque consumit, haemorrhoea petechialis non solum febre plerumque deficienti, sed eo quoque differt, quod in febre petechiali peticularum pro- ruptio certis morbi diebus, plerumque quarto

die adstricta est, quod febris decursum habet magis definitum, et systemata cuncta magis afficiuntur. Praeterea contagio propagatur, quod in haemorrhoea petechiali minime ita se habet.

Simili ratione febris putrida a haemorrhoea petechiali differt. Hic quoque febris res primaria et essentialis, petechiae atque haemorrhoea dein post morbi longiorem durationem apparent et perniciosissimae sunt.

P r o g n o s i s.

Prognosis in universum fausta non est, quamvis Wichmann (59) contendat, hunc morbum plerumque ad exitum felicem duci, cui tamen morbi relationes, quarum permultae exstant, contradicunt. Prognosis specialis respicere debet ortum idiopathicum, vel symptomaticum, et causas. Haemorrhoeam petechialem idiopathicam quod attinet, inflammatoria in omnibus fere casibus felicissimam praebet prognosin, nam naturae sanandi conamen haberi potest, tamen haud raro mortem secum fert, et nimia sanguinis jactura, et apoplexia aut catarrho suffocativo, vel in alium charactera transit. Morbus cum febre inflammatoria apparet prognosin minus prosperam non semper reddit. Prognosin minus faustam forma erethica et paralytica statuunt ex causis, quas facile intelliges. In haemorrhoea petechiali symptomatica prognosis ve-

quitur naturam causae remotioris, num tolli possit, nec ne: in vitis organicis infausta est, cum haec raro tantum ad recta reduci possint. Minus infausta prognosis post menstruationem aut haemorrhoides suppressas; in gravidis facile abortum procreat. Prognosis dein organon respiciat necesse est, ex quo fluat sanguis, casus autem semper infausti sunt, in quibus sanguis ex organis respiratoriis profuit. Prognosis porro variat in morbo simplici aut complicato, secundum aetatem, sexum, constitutionem et cet. Morbus maxime iis nocet, qui habitu sunt phthisico. Mali ominis est, si petechiae fusciore sunt, haemorrhoeae saepius redeunt, et sanguis ipse naturam exhibet decompositam, si oedema pedum, excretiones colliquativae, angor pectoris et febris hectica accedunt.

C u r a t i o .

Cum medicorum antiquorum de hujus morbi natura et indole sententiae non omnia, quae in hoc respicienda essent, reputarent, eorum quoque praecepta de eo sanande non omni parte probata fuisse, eamque ob causam curationem eam, quam Werlhof commendat per acida mineralia, remedia tonica et adstringentia non casui cuivis aptam esse, intelligitur. Ut ratione et via systematica hac in re proceda-

mus, in ejus naturam causasque diligentur inquiramus necesse est.

Indicatio prima, uti in omnibus reliquis morbis id postulat, ut causae occasionales removeantur. Quo in studio id imprimis curandum est, ut omnia arceantur, quae systema vasorum irritare possent. Temperies conclavis, quod aeger habitat, frigidior esse debet, nam calor non solum systema vasorum nimis irritat, sed quoque sanguinis expansione proclivitatem ejus e vasis erumpendi augeat. Corpus quiete gaudeat maxima, neque animus irritari debet, cum vis affectionum animi in systema vasorum non solum ex accelerata sanguinis circulatione, sed etiam ex inaequali sanguinis distributione intelligatur. Corporis pars ab haemorrhoea affecta situm debet accipere altiore, in epistaxi et stomatorrhagia ita cubare debet, ut sanguis libere profluere possit, ne deglutitur, vomitumque procreet, qui systema vasorum irritaret, neve in vias respiratorias fluens aegrum absumat suffocatione. Dietae magna dein cura navanda, quamvis pauca hac de re generalia afferri possint, cum secundum morbi charactera variari debeat, cibus vero difficilis digestu, putridus semper vitandus est. Aer gaza, quae respirari non possunt et exhalationes animales vel vegetabiles continere non debet, sed siccus sit atque purus.

Indicatio altera morbi sanationem continet. In haemorrhoea petechiali idiopathica,

si inflammatoriam exhibet indolem, victus tenuior esse debet: caro vitanda, vegetabilia facilia digestu commendanda, aeger quibus vescitur, frigidae temperaturae sint. Potum summat acidulum ex succo citri et acido tartarico confectum, a spirituosus prorsus absteineat. Si morbus cum synocha appareat, et individuum robustum, arteriarum pulsus fortis atque plenus, temperatura cutis aucta est, respiratio acceleratur, et si aeger vehementem conqueritur sitim, medicus haemorrhagiam statim sedare ne sudeat, imo potius hanc criticam naturae conamen, auctam systematis vasorum energiam sedandi putet, eique decursum liberum concedat. In quo re ipsa intelligitur, nimiam sanguinis effusionem coercendam esse. Interdum fieri potest, ut venae sectio requiratur, qua tamen nimis cito ne utaris, cum imprimis haemorrhagiae inflammatoriae haud raro difficillime sedentur, ut periculosum videatur, sanguinem insuper arte elicere. Quod si tamen vitari nequit, quantitas sanguinis venae sectione emissi, symptomatibus majus minusve inflammatoris et sanguinis copiae jam amissi aptari debet. Si organon aliquod inflammatione affectum ejusque functiones turbatae videantur, sanguinis evacuatio topica per hirundines vel cucurbitas magni saepe effectus fuit. Fomenta frigida interdum multum profuerunt. Si morbus cum haemorrhoidibus vel menstruatione suppressa cohaeret, venae sectio optime in pede instituitur, vel si detractio- nes sanguinis topicae sufficiunt, in perinaeae, inter crura et circa anum. Pediluvium et vapores

calidi magnam requirunt cautionem, cum systema vasorum facile irritare possint. Usus remedium internorum a variis haemorrhoeae fontibus pendet. In universum remedia sunt commendanda acidulo-refrigerantia, atque salia media, quae cum potu ex acidis vegetabilibus parato conjunguntur, acidum tartaricum hic optimi est effectus. E salibus mediis prae ceteris Nitrum suadendum est, quod systema vasorum celerrime sedat, sed salia omnia fortiora, ubi ventriculus vel tractus intestinorum irritatus est, prorsus vitari, vel saltem magna cum cautione et involuta dari debent, cum immediate ejus tunicam mucosam excitantia, irritationem inflammatoriam in inflammationem veram mutare possint. Eadem cautela ubi systema uropoeticum irritatum est, in salium nitricorum et tartaricorum usu adhibenda est. Sin minus praeter Nitrum et salia tartarica, succos ad tractum intestinale avertere magni est usus, quod salibus sulphuricis et Calomelane efficitur. Si morbus post transpirationem cutis suppressam exoritur erat, symptomatibus inflammatoris remedium, quae modo dixi, ope lenitis, ad diaphoretica procedendum est, quorum minus irritantia eliguntur: datur Tartarus stibiatus dosibus minutis, vel vinum Antimonii Huxhami, liquor Mindereri, infusum florum Sambuci et al. Si sanguis ad externa libere non effluit, sed vitiosus ad organa interna graviora ducitur, utpote ex. gr. ad cerebrum, et si symptomata satis nota apoplexiae cruentae apparent, statim phlebotomia

copiosa et derivationes cataplasmatibus sinapis suris applicatis, clysmata acetii, fomenta frigida circum caput et rel. adhibenda sunt.

Si post longiorem durationem haemorrhoea petechialis sthenica in erethicam mutatur, vel si ab initio charactera huncce servat, curatio secundum id variabit, num erethismus irritabilis sit, vel sensibilis. Cibus sumatur levis, sed nutriendo non impar, qui tamen systema vasorum non irretit, quapropter commendantur amyacea, sagu, oryza et al. Si erethismus naturam exhibet irritabilem, indicatio receptivatem systematis vasorum auctam leniendi, ejusque energiam augendi adest. Huic indicationi acida sunt congrua mineralia, a medicis antiquioribus tam saepe commendata, quae ne diuturnior eorum usus ventriculum molestat, cum remediis mucilaginosi vel aromatici copulantur. Acidum sulphuricum maximi est momenti, quod dilutum et plerumque cum alkohole mistum in elixirio acido Halleri datur. Acidum muriaticum minus efficit, quamvis in majori debilitate propter vires suas incitantes, aptius sit. Teneris, quibus acidum sulphuricum minus prodest, acidum phosphoricum magis commendandum. Externe lotiones vel fomenta acida et frigida laudantur. Erethismo affectionibus procreato, quae sensorium commune magis irritant, uti animi motus facere solent, ita ut erethismus sensibilis reperitur, partim remedia, quae sensibilitatem auctam sedant, partim ea, quae antagonisticè vim ejus

partis systematis nervorum, quae systema vasorum dominatur, systematis gangliorum auctam, suadentur, ita ut hac via aequa et justa inter systema gangliorum et cerebri restituatur relatio. Remedia, quae hoc efficiunt sunt primum narcotica, quorum ea quoque eligenda, quae activitatem auctam vasorum non accelerant, sed potius minuunt, ut herba Digitalis purpureae, acidum hydrocyanicum, majorem vero cautionem herba Hyoscyami et Opium requirunt, a posteriori prorsus abstinendum, ubi congestiones in caput animadvertuntur. Remediis, quae activitatem systematis gangliorum auctam, et antagonisticè adauctam sensorii communis leniunt, inprimis adnumera nauseosa, quorum praesertim radice Ipecacuanhae utimur, sed iis tantum dosibus, ut non re vera vomitum efficiat, qui remedii exoptatum effectum prorsus tolleret. Externe fomenta tepida ex herbis aromaticis adhibentur, unguenta atque linimenta sedantia et antispasmodica.

Si denique morbus indole paralytica est, idque laxitate corporis totius indicatur, atque quantitate sanguinis tenui, aquosa et decomposita, si ob causam minimam, utpote contactum, pulsationem lenem in locis tactis oriuntur petiulae remedia adhibemus, quae tonum systematis vasorum auctam et roborant. Quem ad finem remedia tonica et adstringentia optima sunt, inter quae cortex Chinae primum obtinet locum, atque hic Chinino praestantior est, sumitur decocto fortiori ex uncia dimidia ad co-

laturam usque $\mathfrak{z}\text{vj}$ parato, atque interdum cum acido sulphurico adhuc conjuncto. Remedia similia sunt: rad. Columbo, cort. Angusturae, cort. Simarubae, rad. Ratanhiae, cort. Granatorum fruct., rad. Tormentiallae, gummi Kino, Catechu, Alumen, saccharum Saturni, vitriolum Martis et al. In casu altero, ubi paralysis exoritur ex nervorum influxu evanescente, ut excutitur, remedia volatilia incitantia adhibemus, uti aetherum varias species, acida dulcificata, vinum, infusum rad. Valerianae min., Serpentariae, Angelicae, liquorem Cornu Cervi succinatum, Moschum, Castoreum, tincturam Cinnamon et cet. Cum vero uterque status raro tam solus, sed plerumque alter cum altero conjunctus appareat, in casibus compluribus conjunctio quoque remedium tonicorum et adstringentium cum volatilibus incitantibus necessaria crit. Ad usum externum lotiones similes adstringentes et spirituosae bonae sunt frugis, uti quoque repentinus frigoris influxus perfusionibus frigidis procreatus. Dietam quod attinet in carne constet bene nutriente sed facili digestu, commendandus est quoque modicus vini usus, qui, uti res secum fert, vel adstringens vel ardens esse potest. Apud pauperes usus maxime modicus aquae vitae vini locum explere potest.

Ad curationem haemorrhoeae petechialis symptomaticae jam nobis est transendum. Sed cum sciamus, mala primaria quam

varia esse possint, fines hujus dissertationis ejusque excederem scopum, si unumquodque fusius pertractare vellem. Qua propter quae ad rem in universum pertineant, atque necessaria sint, percurram. In universum maxime est habenda cura, ut secretiones et excretiones omnes in statu consueto libero maneant, nam hac via superimpletiones in vasis et circuitus sanguinis stagnationes facillime tollere valemus. Quam ob rem medici est secretiones et excretiones, si suppressae erant, restituere, quod idem de secretionibus abnormibus valet, per quas organismus jam per longius tempus materias secernere consueverat, utpote ulcera, exanthemata chronica, haemorrhoides et cet., quae rursus provocari debent. Quod si fieri nequit, secretiones vicariae, ut per vesicantia et foniculos parandae sunt.

Si causa morbi in systemate venae portae later, et plethora abdominali nititur, minor a remediis pharmaceuticis, quam a diacta et victus ratione moderata sperandus est effectus. Si diacta antea ex cibis forte nutrientibus, incitantibus, conditis, vel gravibus et difficilibus digestu constabat, cum cibo leviori, magis vegetabili est mutanda, corporis motus necessarius ut adsit curandum, corporis positurae, sanguinis circulationem in abdomine turbantes, vitandae. Maxime dein adhibenda est cura, ut alvus quotidie mittatur, quam ob causam optime se habet, si alvus propter remedia, diactetica bene profluit, cum diuturnior purgantium usus tra-

ctum intestinale majus minusve debilitet, atque organismus illis paulatim adeo assueat, ut denique vim suam amittant. Siu autem ad remedia pharmaceutica confugere cogimur, apud robustos in diathesi inflammatoria salia sulphurica et tartarica magni sunt usus, ut quoque succi recens expressi e Taraxaco, Gramine et aliis. In aegris magis torpidis et atonicis purgantia drastica, ut ex. gr. rad. Jalappae et cet., et solventia cum principio austero ut rad. Chelidonii, gummi Ammoniacum, resina Guajaci et al. laudantur. Finem curationis aquae minerales solventes et purgantes faciant, ut aqua Puellaviensis, Saidschützensis, Carlsbadensis et denique aquae minerales ferrum continentes, quas Dryburg, Pyrmont, Spaa et alia loca nobis offerunt. Quarum tamen usus cautelam requirit maximam et quamdiu aeger ad haemorrhoeas activas inclinat, vitandae sunt.

Si hepatis morbi causam efficiunt, ubi inflammatione chronica affecta est, illa secundum regulas satis notas curanda. Si hepatis durities animadvertitur, remedia sunt adhibenda solventia, quae si dolor levis adhuc in regione hypochondriaca dextra manifestatur ex salibus aceticis et tartaricis, praeparatis Mercurii et Antimonii, e Taraxaco, Gramine, in statu vero torpido ex rad. Chelidonii, Saponariae, gummi Ammoniaci, Aloë, rad. Rhei, Alkalinis consi-

stant. Externe unguenta et linimenta e Mercurio, gummi Ammoniaci, Cicuta, Alkali volatili consistentia, serius hic quoque aquae minerales solventes, cautela tamen quam supra diximus observata, adhiberi possunt.—Curatio in lienis morbis similis, amarum tamen exceptis remediis, quae in lienis morbis nisi ex febris intermitentibus exortis adhiberi non debent.

Sin autem e depravata cordis functione, et quidem ex vitio quodam organico exorta maneat, curantes respicere debemus, utrum phaenomena hyperiophiam, an atrophiam, an vitium quoddam ostiorum et valvularum indicent. Quomocumque res ceterum se habeat, secretiones et excretiones integerrimae curandae sunt. Si morbus ab hyperiophia cordis pendet, omnia sunt vitanda, quae cor magis excitant. Cibum ex vegetabilibus constet, quae facile digerantur, a remediis irritantibus abstinendum, violentiae corporis virium intentiones, animi affectiones quoque vitandae sunt. Porriguntur salia acidulo-refrigerantia, ut Tart. tartarisatus, boraxatus et al., interdum quoque venae sectio parva commendatur. In atrophia quoque evitandi affectus animi, nimiae corporis contentionis, diætæ magis nutriendae adhibenda, remedia amara porrigenda et adstringentia, ut serum lactis aluminatum, ac denique praeparata ferri. Vitii autem ostiorum et valvularum morbo causam praebentibus omnes vitandae sunt res cordis actionem

augentes. Simul si aegrotus constitutione est praedius robusta, remedia adhibenda sunt, quae circulationem deprimunt, ut venae sectiones parvae, salia media refrigerantia. Vi cordis vero non re vera aucta, indicatio praecipue est retardandi pulsus cordis, quod optime assequimur usu herbae Digitalis purp., lactucarii et al. Cordis vitia dinamica curanda sunt secundum charactera, et hic praecepta, quae jam in haemorrhoea petechiali idiopathica dixi, valent.

Si alvi functiones turbatae vel sordes gastricae morbi causa reperiuntur, hae si alvum premunt, purgantibus sunt amovendae. Quae causa quum tam saepe animadvertatur, intelligitur cur purgantia tam unanimiter, imprimis a medicis anglicis (60) commendantur. Hic quoque remedia secundum aegri vires eligenda sunt. Nicholl (61) ol. Terebinthinæ prae ceteris commendat, quod vero nimis irritat, facileque ventriculo tractuque intestinorum nocet. Quapropter maxima cum cautela adhibendum est, neque aliis nisi aegris torpidis porrigendum. In regionibus nostris remedium istud rarius indicabitur, et in fœnioribus tantum et torpidis Anglorum constitutionibus laudem merebitur, quam horum medici ei tribuunt. Si vero gastricae sordes altiora petunt, multi emetica commendant (62) quae tamen maxima cum cautela porrigenda sunt, ita ut ab eorum usu durante haemorrhoea prorsus abstinendum sit.

Si morbus debilitate universali, digestionem manca, sanguificatione perversa aut frequenti usu ciborum sale nimis conditorum, fumo siccatorum, quum putridorum procreatus est, diaeta imprimis commendanda est apta, nempe cibi bene nutriendi, faciles digesti. In casu priori remedia sumantur, quae digestionem favent, debilitatem generalem tollunt et sanguificationem corrigunt, nempe aromatica et amara, in casu altero curatio est adhibenda scorbuti curationi similis et dein roborans.

Quod sanguinis profluvium attinet, cum in omnibus hisce casibus non a primaria pendeat affectione vasorum, plerumque sponte cessat, si modo malum primum oppugnatur. Si vero haemorrhoea eo non sedatur, curatio iis cum congruit, quae in indicatione tertia dicemus. Non semper tamen magna contra hoc symptoma requiritur activitas, cum saepe naturam habeat criticam, ut post secretionem et excretionem suppressas. Tum tantum artis ope intercedendum, si sanguis tam vehementer profluit, ut vitae periculum inde immincat, vel ex organo maximi momenti, quod profluvio facile deleri possit.

Indicatio tertia vitae periculum repentine ex nimia sanguinis profluvie imminens, vel si sanguis ex organis gravioribus erumpat, avertere jubet. Remedia, quibus hic uti licet, sunt, si haemorrhoeae fons immediate attingi potest, fomenta frigida, injectiones atque gargarismata

frigida et adstringentia, et denique sanguis fluens linteis conceptis reprimatur. Quod si fieri nequit, remedia derivantia locum obtinent, cataplasmata sinapina, sanguinis detractiones topicae in partibus remotioribus, clysmata derivantia ut alia paretur via sanguini, adhibenda sunt. In aliis casibus fomenta emollientia, calida et infractiones antispasmodicae non sine usu erunt. In casibus singulis lotiones et perfusiones frigidae sunt commendandae (65). Horum remediorum usus in casibus singulis a character et causis variis haemorrhoeae pender. Neque remedia interna sanguinis profusio congrua negligenda sunt.

Indicatio quarta, quomodo sanitati redeunte moderemur, docet. Cum morbus ipse aegri vires debilitare satis valeat, curatio roborans in universum hic commendanda. Sed si fieri potest, eorum tantum remediorum usus sit, quae non multum irritant, ut lichen islandicus, rad. Columbo, cort. Cascarillae, cort. Quassiae, rad. Gentianae, cort. Chinae et denique ferri praeparata; primum hic limatura Martis porrigitur et paulatim ad praeparata fortiora, ad ferrum oxydulatum sulphuricum proceditur. Serius balnea quoque, in mari vel aquis ferrum continentibus sumta, prosunt. Dieta hisce congrua esto, e cibo constet fortis, nutrienti, facili digestu, vinumque sumatur generosum. Inprimis quoque ab initio corporis motus quicunque irritantes atque animi vehementes vitandi sunt affectus.

Libri citati.

1. Werlhof commercium noricum ad rei medicae et scientiarum naturalium incrementum institutum. 1735. — 2. Medical cases selected from the Records of the public Dispensary at Edinburgh, with remarks and observations by Andrew Duncan. Edinburgh 1784. — 3. Cazenave et Schedel abrégé pratique des maladies de la peau. Paris 1828. — 4. Die Hautkrankheiten und ihre Behandlung, systematisch beschrieben von R. Willan, aus dem Englischen übersetzt von Friese. Breslau, Hirschberg und Lissa 1799. — 5. S. Plümbe, praktische Abhandlung über die Hautkrankheiten, aus dem Engl. übersetzt. Weimar 1825. — 6. Bateman, dissert. inaug. de haemorrh. petech. Edinburgh 1801. — 7. Adair, dissert. inaug. de haemorrhoea petechiali. Edinburgh 1789. — Allgemeine und specielle Pathologie und Therapie nach Schönlein's Vorlesungen, nachgeschrieben und herausgegeben von einem seiner Zuhörer. Würzburg 1832. 2ter Band. — 8. Rayer traité théorique et pratique des maladies de la peau. Paris 1827. Tome second. — 9. Bateman, praktische Darstellung der Hautkrankheiten nach Willan's System, aus dem Englischen von A. Hanemann. Halle 1815. — 10. Schönlein l. c. pag. 65. — 11. Plümbe l. c. pag. 83. — 12. Vermischte Abhandlungen aus dem Gebiet der Heilkunde von einer Gesellschaft der praktischen Aerzte zu St. Petersburg. St. Petersburg und Leipzig 1825. 3te Sammlung.

— 14. Rust's Magazin der gesammten Heilkunde. Berlin 1820. 5ter Band, p. 45. — 15. Bateman Darstellung etc. l. c. pag. 179. — 16. Rust's Magazin 5ter Bd. pag. 58. — 17. Schönlein l. c. pag. 66. — 18. Die specielle Therapie nach den hinterlassenen Papieren des verstorbenen Dr. A. G. Richter, herausgegeben von Dr. G. A. Richter. Berlin 1827. 2ter Theil, 2te Abtheilung. — 19. Willan l. c. — 20. Schönlein l. c. — 21. Bateman Darstellung etc. — 22. Cazenave et Schedel l. c. p. 468. — 23. Rayer l. c. observation CLXXII. — 24. Cazenave et Schedel l. c. pag. 469. — 25. Bateman Darstellung etc. pag. 186. — 26. Schönlein l. c. pag. 66. — 27. Bateman Darstellung etc. pag. 187. — 28. Rayer l. c. observat. CLXXI. — 29. Cazenave et Schedel l. c. pag. 468. — 30. Die Krankheiten des Herzens, systematisch bearbeitet und durch eigne Beobachtungen erläutert von Dr. Kreyzig. Berlin 1814. 1ster Theil pag. 177. — 31. Joan. Pet. Frank de curandis hominum morbis epitome. Mannheim 1894. Liber III. — 32. Hufeland, System der practischen Heilkunde. Jena und Leipzig 1802. 2ter Theil. — 33. Richter l. c. — 34. Acret dissert. inaug. de haemorrh. petech. Upsalae 1797. — 35. Vogel, Handbuch der practischen Arzneiwissenschaft, zum Gebrauch für angehende Aerzte. Stendal 1800. 5ter Thl. — 36. Haase, über die Erkenntniß und Cur der chronischen Krankheiten des menschlichen Organismus. Leipzig 1817. — 37. Conbruch klinisches Taschenbuch. Vol. II. — 38. Rust's Magazin. Bd. 8. — 39. Dr. Berend's Vorlesungen über practische Arzneiwissenschaft, herausgegeben von Dr. Sundelin. Berlin 1828. 5ter Band. — Joan. P. Frank de cur. hom. morb. epit. lib. III. pag. 122. — 41. Plumbe l. c. pag. 98. — 42. Joan. P. Frank l. c. lib. V. pars II. pag. 104. — 43. Rust's Magazin p. 61. — 44. Schönlein l. c. pag. 66. — 45. Bateman Darstellung etc. pag. 186. — 46. Dr. Hempel, Einleitung in die Physiologie und Pathologie des menschlichen Organismus. Göttingen 1828. pag. 353. — 47.

Rayer l. c. observ. CLXXI. — 48. Bateman l. c. — 49. Rust's Magazin etc. Bd. 17, 13tes Heft, pag. 551. — 50. Plumbe l. c. pag. 80. — 51. Wichmann, Ideen zur Diagnostik. Hannover 1800. 1ster Bd. § 25. — 52. Rust's Magazin. 5ter Band. — 53. Berends l. c. pag. 199. — 54. Hufeland, Journal der practischen Heilkunde. VII, 2. pag. 26. — 55. Schönlein l. c. pag. 66. — 56. Ibidem l. c. — 57. Reuss, Wesen der Exantheme. Aschaffenburg 1814. 1ster Theil. — 58. Wedemeyer dissert. inaug. de febre petechiali. Göttingen 1812. — 59. Wichmann l. c. § 26. — 60. Plumbe l. c. — 61. Ibidem. — 62. Abhandlungen Petersburger Aerzte. l. c. — 16. Ibidem. l. c.